

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕРЕДНІЧЕНКО Наталя Юрївна – кандидат педагогічних наук, директор, комунального закладу «Педагогічний ліцей Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Наукові інтереси: професійна освіта, компаративна педагогіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHEREDNICHENKO Natalya Yuriivna – Candidate of Pedagogical Sciences, principal of communal establishment «Pedagogical Lyceum of Kirovohrad City council of Kirovohrad Region».

Circle of scientific interests: professional education, comparative pedagogy.

Дата надходження рукопису 12. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрюк

УДК 378 (410)

ЧИЧУК Антоніна Петрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: Toniabida@ukr.net

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ І ПРОГРАМ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Освіта – це ключовий фактор соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, перш за все слід зазначити, що освіта сприяє економічному зростанню, адже: освіта сприяє підвищенню людського капіталу, яким володіє робоча сила, що приводить до збільшення обсягів виробництва; освіта підвищує інноваційну спроможність економіки, що сприяє подальшому економічному зростанню; за допомогою освіти, знань відбувається обробка нової інформації та впровадження нових технологій, що також впливає на економічне зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні над розв'язанням проблеми підготовки вчителя початкових класів працюють учені : зокрема в плані соціальної компетентності вчителя початкової школи – О. Біда, О. Варецька, В. Радул та ін.; інноваційного розвитку вищої освіти – О. Комар, Н. Ничкало, А. Кузьмінський, І. Осадченко, О. Савченко, С. Стрілець та ін.; практики у початковій школі – Г. Кіт, О. Матвієнко та ін; розвитку освіти України в контексті світових інтеграційних процесів – Т. Кучай, Н. Муқан, С. Ніколаєнко, Л. Нос, О. Першукова, Л. Пуховська та ін.

Мета статті. Здійснити порівняльний аналіз стану підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Великої Британії та України.

Виклад основного матеріалу

дослідження. У діяльності вчителя початкової школи важливим компонентом є змістовий. З метою з'ясування питання сучасного стану підготовки вчителя початкової школи проаналізуємо навчальні плани і програми напряму підготовки «Початкова освіта» ВНЗ України (Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Кіровоградського (Центральноукраїнського – з 2017 року) державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Волинського (Східноєвропейського – з 2016 року) національного університету імені Лесі Українки, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Навчальні плани ВНЗ України розроблені відповідно до чинних галузевих стандартів освіти, які містять: освітньо-кваліфікаційні характеристики, ОКХ випускників ВНЗ; Освітньо-професійні програми підготовки; Засоби діагностики якості вищої освіти [1].

Що стосується навчальних планів університетів України щодо: підготовки бакалавра з галузі знань 0101 Педагогічна освіта за напрямом підготовки 6.010102 Початкова освіта, форма навчання Денна, Кваліфікація: вчитель початкових класів, Термін навчання 4 роки, то зазначимо, що у навчальному плані, крім указаних реквізитів, представлено: графік навчального процесу, в якому зазначено: 1) кількість тижнів у семестрі, тривалість канікул (К), кількість іспитів у період екзаменаційної сесії (Е), час

відведений на навчальну практику (Н), виробничу практику (В), переддипломну практику (П), дипломну роботу (Д); 2) зведені дані про бюджет часу (тижні); 3) Практику (різні її види); 4) Атестацію здобувачів вищої освіти; 5) План навчального процесу, в якому представлено: назви навчальних дисциплін, їх порядковий номер; розподіл за семестрами екзаменів, заліків, курсових робіт; кількість кредитів ECTS кожної навчальної дисципліни; кількість годин: загальний обсяг та аудиторних (всього, лекцій, лабораторних, практичних) і виділених на самостійну роботу; розподіл аудиторних годин на тиждень за курсами та семестрами, визначена й кількість тижнів у семестрі.

Схарактеризуємо план навчального процесу Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького підготовки бакалавра, з галузі знань 0101 Педагогічна освіта за напрямом 6.010102 Початкова освіта, форма навчання денна, Кваліфікація: вчитель початкових класів. Термін навчання; 4 роки.

У плані визначено нормативна (обов'язкові дисципліни) частина і вибіркова (предмети встановлюються ВНЗ); всі дисципліни поділені на цикли. Наведемо перелік нормативних дисциплін (за циклами):

– Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки (історія України, філософія, політологія, іноземна мова (за професійним спрямуванням), фізичне виховання, українська мова (за професійним спрямуванням);

– Цикл природничо-наукової підготовки (анатомія, фізіологія дитини з основами генетики, основи медичних знань та охорони здоров'я, безпека життєдіяльності та основи охорони праці, основи валеології, екологія, сучасні інформаційні технології навчання, основи інклюзивної педагогіки, основи охорони праці, сучасна українська мова з практикумом, математика, основи природознавства, практика усного і писемного мовлення (іноземна мова), основи інформатики з елементами програмування);

– Цикл професійної та практичної підготовки (вступ до спеціальності, методика навчання основам здоров'я, історія педагогіки, дидактика, система загальноосвітніх навчальних закладів, основи педагогічних досліджень, теорія і методика виховання, педагогічна творчість, психологія вікова, дитяча література, основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання, методика навчання російської мови у початкових класах, методика навчання інформатики, основи психодіагностики,

методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство», курсова робота з методик (за вибором), музичне мистецтво з методикою навчання, основи культури і техніки мовлення, психологія педагогічна, основи хореографії з методикою навчання, методика навчання літературного читання, методика навчання іноземної мови, загальні основи педагогіки, психологія загальна, методика навчання освітньої галузі «Математика», методика навчання освітньої галузі «Природознавство», методика навчання української мови у початкових класах, фізична культура з методикою навчання, трудове навчання з практикумом, образотворче мистецтво з методикою навчання);

– Цикл дисциплін практичної підготовки (навчальна польова практика, освітньо-виховна пропедевтична практика, практика педагогічна в таборах, педагогічна виробнича практика, державна педагогічна практика на робочому місці вчителя, діагностично-корекційна практика).

На основі аналізу плану навчального процесу Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького ми визначили співвідношення обсягу циклів нормативних і варіативних навчальних дисциплін (у кредитах ECTS).

Згідно плану навчального процесу, на підготовку майбутнього вчителя початкових класів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» передбачено 240 кредитів ECTS. Дані дослідження свідчать, що серед нормативних дисциплін на цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки передбачено 7,5%, на цикл природничо-наукової підготовки – 18,54 %, на цикл професійної та практичної підготовки майже 35%, на практику – 11,25%, на цикл дисциплін додаткової кваліфікації – майже 8%. Всього на нормативну частину планом навчального процесу передбачено біля 80% і менше 20% – на варіативну частину (на дисципліни за вибором ВНЗ припадає менше 11 %, а на цикл дисциплін за вибором студентів менше 9 %).

Слід зазначити, що навчальним планом підготовки фахівців з вищою освітою за напрямом «Педагогічна освіта» спеціальністю «Початкова освіта» у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького при чотирирічному терміні навчання на вивчення всіх дисциплін передбачено 9108 годин, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини 6084 години, у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі

Українки 8898 годин, у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка 8964 години. У британських університетах при трирічному терміні навчання передбачена значно менша кількість навчальних годин: у Лідському – 3100, в університеті Глазго на всі дисципліни передбачено 4000, в Роемптонському – 3200 годин.

Отже, в університетах Великої Британії, на відміну від університетів України, для підготовки фахівця на всі дисципліни відводиться значно менший обсяг академічного часу.

На основі порівняльного аналізу академічного навантаження в процесі підготовки вчителя за напрямом «Педагогічна освіта» спеціальністю «Початкова освіта» та «Біологія» [2; 3]. Т. Кучай стверджує, що британська система підготовки вчителів до роботи у школі має низку принципівих та позитивних відмінностей від української. Зокрема, виділяється значно більша кількість годин на виконання наукової роботи, викладання дисциплін екологічного спрямування, що, наголошує автор роботи, дає можливість здійснити підготовку вчителя та сформувати екологічний світогляд на більш високому рівні [2, с. 138–139]. Дослідниця кількість годин, відведених на викладання дисциплін екологічного спрямування, виразила у співвідношенні до загальної кількості годин, що відведені на підготовку вчителя початкових класів, адже Т. Кучай вважає, що особливу увагу доцільно приділяти екологічному вихованню учнів молодшого шкільного віку, оскільки початкова школа являє собою фундамент подальшого навчання а головне – формування особистості [2].

На вивчення екологічних дисциплін в Черкаському національному університеті виділено 13%, в Уманському державному педагогічному університеті – 12%. У навчальних закладах Великої Британії при трирічному терміні навчання – відповідно: у Глазго – 35%, у Лідському – 21%, у Роемптонському – 19 % [2].

Нами проаналізовано співвідношення кількості годин, передбачені на аудиторну (лекції, практичні, семінарські, лабораторні та інші види робіт) та самостійну роботу студентів у ВНЗ України та Великої Британії.

В університетах України при підготовці вчителя за напрямом підготовки 6.010102 Початкова освіта на аудиторну роботу передбачено від 38,08 % до 69,39% від загальної кількості, на самостійну – від 30,61 % до 61,92 %.

Зокрема, в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького на самостійну роботу виділено 5640 годин із загальної кількості 9108 год. (61, 92%), у Лідському університеті (Велика Британія) значно більше – 2668 год. із загальної кількості 3100 годин (86,07%).

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини відповідно на самостійну роботу – 2882 год. із 6084 год., що становить (47,37 %) в Лідському університеті на 38,7 % більше; у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки – 2824 год. із 8898 год. тобто 30,61 %, що у 2,8 рази менше, ніж у Лідському університеті.

Але аналіз навчальних планів ВНЗ України в ретроспективі свідчить, що кількість годин, передбачена на самостійну роботу, збільшується. Зокрема, якщо в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка у 2012 році на самостійну роботу студентів відводилося 19,32%, то у 2016 році 53,02% (3833 години із загальної кількості 7200 годин), що на 35,53% нижче, ніж у Лідському університеті.

Отже, аналіз кількості годин, відведених на самостійну роботу студентів у Лідському університеті (Велика Британія), значно перевищує кількість годин такої форми занять в університетах України, хоча в Україні відмічено збільшення цього показника.

Взагалі в результаті проведеного порівняльного аналізу академічного навантаження студентів в університетах Великої Британії і України за напрямом підготовки «Педагогічна освіта» спеціальністю «Початкова освіта» можна стверджувати, що британська система підготовки вчителів початкових класів має низку позитивних відмінностей від української: ширше залучення студентів до виконання наукової роботи, відведення більшої кількості годин на викладання дисциплін екологічного спрямування, на самостійну роботу студентів, що заслуговує на увагу при проведенні освітянської реформи в Україні, але ці питання потрібно більше детально вивчати, розширювати форми організації навчального процесу, урізноманітнювати та здійснювати конкретні форми контролю.

Нами розглянуто також програми з дисциплін за напрямом підготовки «Педагогічна освіта» ВНЗ України та Великої Британії з метою порівняння змісту навчання та шляхів досягнення цілей освіти і професійної підготовки майбутніх учителів

початкової школи відповідно до їх індивідуальних потреб, інтересів та можливостей. Навчальні програми Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини розроблені за вимогами кредитно-модульної системи, входять до складу інтерактивного комплексу навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД). Структура програми навчальної дисципліни включає такі параметри: опис предмета навчальної дисципліни; мету курсу (дати студентам підготовку, необхідну для навчання учнів початкових класів, оволодіти матеріалом для забезпечення подальшої самостійної роботи щодо поглиблення й розширення фахової підготовки); програму (назва й тема змістових модулів); структуру залікового кредиту курсу (із зазначенням тем змістових модулів та кількості годин, відведених на лекції, практичні заняття, самостійну та індивідуальну роботу); окремо зазначені теми практичних (лабораторних) занять, завдання для самостійної роботи, теми індивідуальних навчально-дослідних завдань; окремо визначено й розділи: розподіл балів оцінювання успішності студентів; методичне забезпечення [5].

Як позитивне, в програмах напряму 0101 «Педагогічна освіта» Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини [5] відмічаємо:

– У розділі «Література» викладачі рекомендують майбутнім учителям власні здобутки: підручники, посібники та методичні рекомендації: з іноземних мов (англійська, німецька, французька [5], з математики [5]; із землезнавства і краєзнавства [5]; дитячої літератури [5]), але всього із шести предметів із проаналізованих нами двадцяти навчальних дисциплін;

– У розділах «Завдання для самостійної роботи» та «Індивідуальне навчально-дослідне завдання» при розробці окремих програм навчальних дисциплін для студентів передбачено творчі завдання: при розробленні програм «Ботаніка з основами екології» та «Зоологія з основами екології» передбачено відповідно до вивчення певних груп рослин і тварин такі завдання: підібрати легенди, загадки, прислів'я, приказки, вірші, ребуси, кросворди, чайнворди, цікавинки; виготовити промовисті картки, зробити гербарій рослин чи-то колекцію тварин [5]. Творчі завдання передбачені і при створенні програми «Сучасна українська літературна мова», при виконанні яких студент повинен висловлювати свою точку зору, користуватися допоміжною літературою, словниками, писати твори-мініатюри, есе [5];

програми «Загальна психологія» – написання творів-мініатюр на тему: «Як підтримати увагу учнів на уроці», «Я – майбутній педагог» тощо [5]; програми «Загальні основи педагогіки» – складання ребусів, кросвордів відповідно до теми, висловлювання своєї думки у творчій роботі (наприклад, на тему «Учитель у моєму житті» та інші.) [5]; програми «Вступ до спеціальності» – написання та захист есе. Це добре, але творчі завдання передбачені лише при викладанні шести навчальних дисциплін із двадцяти проаналізованих.

Якщо порівняти творчі роботи студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини і університету Роухемптон, Лондон, то зазначаємо, що цінним є визначення творчих форм атестації при опануванні всіма предметами навчальних модулів, їх надзвичайна урізноманітненість, адже на кожну дисципліну виділено 1-4 форми контролю, конкретно визначено їх відсоток від загальної оцінки, що свідчить про значний обсяг самостійної і творчої роботи студентів різноманітних форм. Назвемо деякі форми творчих робіт, які виконуються студентами британських університетів: висловлення своєї думки, готуючи есе; критичне розмірковування; проведення дослідження; розробка веб-сайтів, портфоліо, презентація із логічним обґрунтуванням тощо [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, порівняльний аналіз стану підготовки вчителів початкової школи в університетах Великої Британії та України (на прикладі навчальних планів та програм напряму підготовки «Початкова освіта») свідчить, що сучасні підходи, форми роботи, технології підготовки студентів до роботи в початковій школі не знайшли достатнього висвітлення в навчальних планах і програмах України. Аналіз програм свідчить про недостатність у них мотиваційного, змістового, процесуального компонентів підготовки вчителя початкових класів, який би міг моделювати роботу з учнями на сучасному рівні з використанням найновітніших форм і методів роботи. Тому знання та вміння, які отримують студенти для навчання учнів початкової школи в університетах України, ми вважаємо недостатніми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб./ Кузьмінський А. І. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
2. Кучай Т. П. Підготовка майбутніх учителів в університетах Великої Британії до екологічного

виховання учнів: монографія / за ред. д. пед. н., проф., дійсного члена НАПН України Н. Г. Нічкало. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2014. – 216 с.

3. Кучай Т. П. Осуществление экологического воспитания учеников – главная мировая проблема // Вектор науки Тольятинского Государственного университета. – 2010. – №2 (2). – С. 81–84.

4. Кучай О. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій / О. В. Кучай // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. Випуск № 34(247). – 2012. – С. 137–140.

5. Кочубей Т. Д., Якимчук Б. А., Демчук О. А. програми навчальних дисциплін для студентів I курсу напряму підготовки 0101 педагогічна освіта спеціальності 6.010100 початкове навчання. Соціальна педагогіка. Умань РВЦ «Софія». – 2006. – 144 с.

REFERENCES

1. Kuzminsky, A. I. (2005). *Pedagogika vishoi shkoli*. [Pedagogics of Higher School]. Teaching. Manual. K.: Knowledge.

2. Kuchai, T. P. (2014). *Pidgotovka maibutnix vshiteliv v universitetax Velikoi Britanii do ekologishnogo vixovanni ushniv*. [Preparation of future teachers in the universities of Great Britain for the environmental education of students: monograph]. / ed. d. ped. Mr. Prof., Full Member of the National Academy of Sciences of Ukraine N.G. Nichkalo. Cherkasy: ChNU named after Bogdan Khmelnytsky.

3. Kuchai, T. P. (2010). *Ekologisheskoe vospitanie ushenikov – glavnaya problema*. [Implementation of

environmental education of students - the main world problem]. The Vector of science of Togliatin State University. No. 2 (2).

4. Kuchai, O. (2012). *Osoblivosti pidgotovki vshiteliv poshatkovix klasiv zasobami multimedynix texnologiy*. [Features of the preparation of future teachers of elementary classes by multimedia technologies]. Bulletin of the Cherkasy University. Series: Pedagogical sciences. Issue No. 34 (247).

5. Kochubei, T. D., Yakymchuk B. A., Demchuk O. A. (2006). *Progravi navshalnih discipline*. [Programs of educational disciplines for students of the 1st course of the direction of training 0101 pedagogical education specialty 6.010100 elementary education. Social pedagogy]. Uman RVC «Sofia».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧИЧУК Антоніна Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Наккові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів у США і Великій Британії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHYCHUK Antonina Petrivna – PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkassy.

Circle of scientific interests: training of the teaching staff in the USA and Great Britain.

Дата надходження рукопису 16. 11. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул

УДК 37.02:[786.2.03(477)] (043)

ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
e-mail: huralnyk@gmail.com
ORCID 0000-0003-2589-7398

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процеси мистецької освітньої стабілізації в Європейському просторі залежать від активної діяльності представників art-педагогіки, до яких відносяться діячі мистецької, зокрема музичної освіти. Серед них значну роль відіграють Польща та Україна. Взаємодія цих країн розпочалась давно, активно розвивалась

у минулих століттях, продовжує розвиватись і зараз, безпосередньо впливаючи на становлення і функціонування різних музичних шкіл, музично-освітніх систем професійної та загальної освіти.

В історичному контексті взаємодія Польщі та України в освітньому просторі проявлялась у діяльності окремих особистостей (наприклад, у фортепіанній